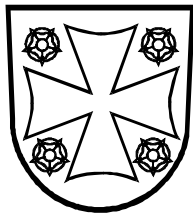

KIRKOLLISET VAAKUNAT, SINETIT JA LEIMAT

**Kirkollisia vaakunoita, sinettejä ja leimoja koskevien säännösten
valmistelutyöryhmän mietintö
2008-00814**

KIRKKOHALLITUS
Helsinki 2009

ISSN 1237- 6973

Kirkkohallitukselle

Kirkkohallituksen virastokollegio asetti 23.10.2008 ajalle 23.10.2008-31.12.2009 työryhmän valmistelemaan kirkon heraldiset säännökset joko osana kirkkolainsäädäntöä tai omana lakinaan ja sitä alempitaisoisina säännöksinä. Työryhmän tehtävänä on ollut

- laatia kirkollisia vaakunoita, sinettejä ja leimoja koskevat yhtenäiset säännökset,
- korvata uusilla säännöksillä kirkollisia sinettejä ja leimoja koskeva kumottu valtioneuvoston päätös ja samalla korjata sääntelyn säädöstaso nykyinen perustuslaki huomioon ottaen asianmukaiseksi,
- varmistaa säännöksillä heraldisten tunnusten korkeatasoisuus ja asianmukainen käyttö,
- ajanmukaistaa sääntelyä siten, että se mahdollistaa teknisen kehityksen huomioon ottamisen,
- rajata säännöksillä kirkollisten vaakunoiden käyttö virallisen varmentamisen tunnuskuvin kirkollisten viranomaisten yksinoikeudeksi,
- selvittää tarve säätää kirkon ja hiippakunnallisten vaakunoiden lisäksi piispojen ja seurakuntien vaakunoista sekä
- turvata kirkollisten viranomaisten käyttämien leimojen ja sinettien julkinen luotettavuus ja ylläpitää yleistä luottamusta varmennettujen asiakirjojen oikeellisuuteen.

Työryhmä muodostettiin jäsenistä, joilla on heraldiikan, seurakuntien ja tuomiokapitulien sekä säädösvalmistelun asiantuntemusta. Puheenjohtajaksi nimettiin kirkkoneuvos Pirjo Pihlaja ja muiksi jäseniksi hiippakuntadekaani Kaarlo Kalliala (Turun arkkihiippakunta), keskusrekisterin johtaja Veijo Koivula (Oulun seurakuntayhtymä), kirkkoherra Pekka Särkiö (Keski-Lahden seurakunta), erikoistutkija John Strömberg (Kansallisarkisto) ja hallintopäällikkö Mikko Tähkänen. Työryhmän sihteerinä on toiminut vt. hallintopäällikkö Sari Anetjärvi. Työryhmä otti nimekseen vaakunatyöryhmä.

Vaakunatyöryhmä on pitänyt seitsemän kokousta. Se on valmistellut toimeksiannon mukaisesti mietintönsä kirkollisia vaakunoita, sinettejä ja leimoja koskeviksi kirkkolain ja kirkkojärjestyksen säännöksiksi. Saatuaan tehtävänsä suoritetuksi vaakunatyöryhmä jättää lakiesityksen muodossa olevan mietintönsä Kirkkohallitukselle. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että Kirkkohallitus asettaa työryhmän laatimaan ohjeistusta vaakunoiden ja sinettien heraldiselle suunnittelulle ja asianmukaiselle käytölle.

Helsingissä 14 päivänä elokuuta 2009

Pirjo Pihlaja

Kaarlo Kalliala

Veijo Koivula

John Strömberg

Pekka Särkiö

Mikko Tähkänen

Sari Anetjärvi

Kirkkolain ja kirkkojärjestyksen täydentäminen kirkollisia vaakunoita, sinettejä ja leimoja koskevilla säännöksillä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen ehdotetaan lisättäväksi kirkollisia vaakunoita, sinettejä ja leimoja koskevat säännökset. Säännöksillä korvattaisiin laki evankelis-luterilaisen kirkon vaakunoista sekä valtioneuvoston päätös virastojen sineteistä. Samalla sinettejä ja leimoja koskevan sääntelyn säädöstaso korjattaisiin nykyinen perustuslaki huomioon ottaen asianmukaiseksi.

Esityksen tavoitteena on yhtenäistää kirkollisten vaakunoiden, sinettien ja leimojen sääntely sekä ajanmukaistaa sitä siten, että se mahdollistaa teknisen kehityksen huomioon ottamisen. Säännösten piiriin ehdotetaan sisällytettäväksi kirkon ja hiippakuntien vaakunoiden lisäksi myös piispojen ja seurakuntien vaakunat.

Tarkoituksena on rajata kirkollisten vaakunoiden käyttö virallisen varmentamisen tunnuskuvina kirkollisten viranomaisten yksinoikeudeksi. Tavoitteena on myös turvata kirkollisten viranomaisten käyttämien sinettien ja leimojen julkinen luotettavuus sekä ylläpitää yleistä luottamusta varmennettujen asiakirjojen oikeellisuuteen. Päämääränä on myös taata heraldisten tunnusten korkeatasoisuus ja asianmukainen käyttö.

Tärkeimmistä periaatteista ja perusteista säädettäisiin kirkkolaille ja yleiset tekniset kehykset säädettäisiin sen nojalla kirkkojärjestyksessä.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 Johdanto	3
2 Nykytila.....	3
2.1 Kirkollisia vaakunoita koskeva lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
2.2 Sinettejä ja leimoja koskeva sääntely ja käytäntö	4
2.3 Ruotsi.....	5
2.4 Ortodoksinen kirkko.....	6
2.5 Katolinen kirkko	6
2.6 Valtio ja kunnat	6
2.7 Nykytilan arviointi	7
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	7
3.1 Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	7
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	8
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	8
4 Esityksen vaikutukset	8
5 Asian valmistelu.....	8
6 Riippuvuus muista esityksistä	9
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	10
1 Lakiehdotuksen perustelut.....	10
2 Kirkkojärjestyksen muutosehdotuksen perustelut	12
3 Voimaantulo	12
4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys.....	13
SÄÄDÖSEHDOTUKSET.....	14
LIITTEET	
Hiippakuntien ja piispojen vaakunat	17
Sinettien ja leimojen mittaaminen	20

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Kirkolliset tunnukset ovat olleet perinteisesti heraldisia, vaakunoita tai sinettejä. Kirkollinen tunnuskuva esittää kuvan tai esineen muodossa tiettyä uskonnollista käsitettä, tapahtumaa tai henkilöä. Tunnuskuvilla on osoitettu kirkollista aluejakoa (kirkko, hiippakunta, rovastikunta ja seurakunta) sekä annettu alueille ja niiden papeille ja piispoille erotuva merkki. Tunnukset ovat luoneet ja vahvistaneet alueellista identiteettiä.

Kirkollisten tunnusten suomalainen historia ulottuu aina keskiajalle asti. Tällöin Turun hiippakunta sai itsenäistyessään Upsalan hiippakunnan vaakunan värit käännettyinä. Aina-kin piispa Bero Balkista alkaen (1385-1412) piispojen sinettien alareunassa oli rinnakkain hiippakunnan vaakuna ja piispan oma (suvun) vaakuna. Asiakirjat ja kirjeet vahvistettiin tuomiokapitulien tai piispan sinetillä. Piispojen vaakunoiden kuvia käytettiin kirkoissa ja niiden esineissä. Myös luterilaisen ajan piispoilla saattoi olla käytössään oma tai suvun vaakuna.

Sinetit tulivat Pohjoismaissa käyttöön keskiajalla. Niiden tarkoituksena oli viranomaisen asiakirjan oikeellisuuden vahvistaminen tai asiakirjan sulkeminen. Aluksi sinetti oli useimmiten mehiläisvahaa ja se ripustettiin pergamenttiasiakirjaan nauhalla. Kun paperi keskiajan lopulta alkaen syrjäytti pergamentin, ei asiakirjaan ripustettavia painavia vahasinettejä enää voitu käyttää. Niiden asemesta yleistyi 1500-luvulla puristesinetti. Se painettiin paperinpalalle, jonka alla oleva oblaattitaikina tai lakka kiinnitti sinetin itse asiakirjaan.

Nykyään julkinen hallinto käyttää yhä neljänlaisia sinettejä: puristesinettejä tärkeimpien asiakirjojen juhlalliseen varmentamiseen, lakkasinettejä tai asiakirjaan liimattavia punaisia paperisinettejä kuoren, kääreen tai asiakirjavihkon sulkemiseen sekä leimasimella suoraan asiakirjaan painettavia leimoja, jotka ovat sinettien neljäs ja nykyään yleisin pää-

tyyppi. Kirjelomakkeisiin etukäteen painetut tunnuskuvat ja sähköiset varmenteet ovat lisäksi tulleet sinettien rinnalle.

Käytössä oleva erimuotoisten ja -kokoisten sinettien järjestelmä perustuu suurelta osalta alun perin vuonna 1919 annettuun valtioneuvoston päätökseen. Sinettisäännöksiä on sittemmin usein täydennetty ja muutettu. Kokonaisuudessaan valtioneuvoston päätös uusittiin 1939 ja 1985, mutta sen perusrakennetta ei ole muutettu.

Vaikka sinettejä koskevat säännökset ovat joiltakin osiltaan saattaneet käytännön työssä jäädä kuolleiksi kirjaimiksi, on katsottu, että ne ovat vakiintunut osa virastokulttuuria ja perinteitä, joista ei pitäisi tarpeettomasti luopua. Usein satojenkin vuosien ikäiset kuvalliset tunnukset valtion, kuntien ja kirkon sineiteissä ovat kansallinen kulttuuriomaisuus, joka on säilyttämisen arvoinen ja liittyy Suomen muissa Euroopan unionin maissa ylläpidettäviin hallinto- ja kulttuuritraditioihin.

Piispa John Vikström teki piispojen neuvotteluissa 1978 ja 1980 aloitteita kirkollisen heraldiikan elvyttämiseksi Suomessa. Aloitteiden perusteella piispainkokous asetti vaakuna- ja sinettityöryhmän. Työryhmä teki kirkkohallitukselle ehdotuksen kirkon sinettien yhdenmukaistamiseksi, mikä otettiin huomioon valtioneuvoston päätöksessä virastojen sineiteistä (185/1985). Laki kirkollisista vaakunoista (785/1985) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1987, mihin mennessä jokainen tuolloinen hiippakunta oli jo saanut oman vaakunansa.

2 Nykytila

2.1 Kirkollisia vaakunoita koskeva lainsäädäntö ja käytäntö

Nykyisen lain mukaan evankelis-luterilaisella kirkolla ja sen hiippakunnilla voi olla vaakuna, joka on laadittava yleisten heraldisten periaatteiden mukaan. Kirkon vaakunan hyväksyy ja vahvistaa kirkkohallitus.

Hiippakunnan vaakunan hyväksyy tuomiokapituli. Tuomiokapitulin päätös vaakunan vahvistamisesta tai muuttamisesta on alistettava kirkkohallituksen vahvistettavaksi. Kirkkohallituksen on puolestaan ennen vaakunan vahvistamista pyydettävä asiasta Kansallisarkiston lausunto. Kirkon vaakunan käyttöä valvoo kirkkohallitus ja hiippakunnan vaakunan käyttöä tuomiokapituli. Laissa säädetään, että kirkon ja hiippakunnan vaakunan tunnuskuvana voi olla vastaavan sinetin aihe tai muu kirkollinen tunnus. Vaakunassa on käytettävä koko vaakunan kuvaa tai pelkästään tunnuskuva.

Hiippakuntavaakunoita käytetään erilaisissa painotuotteissa, todistuskäytöksissä, kirjepohjissa ja -kuorissa, viranhakuilmoituksissa, muisto- ja lahjaesineissä sekä rintamerkeissä. Niitä on myös käytetty uusien kirkkotekstiilien kuva-aiheina.

Kirkollisia vaakunoita koskevassa laissa ei ole säännöksiä piispojien eikä seurakuntien vaakunoista. Lakia valmisteltaessa pidettiin periaatteessa mahdollisena, että myös seurakunnilla ja seurakuntayhtymillä voisi olla vaakuna. Todettiin, että lainsäädännöllistä estettä asialle ei ole. Tuolloin kuitenkin katsottiin, että vaakunoiden hankkiminen seurakuntatasolle ei ole tarkoituksenmukaista. Kirkollisten vaakunoiden runsaus yhden kunnan alueella voi aiheuttaa epätietoisuutta niiden merkityksestä (Kirkkohallituksen esitys 1/1984 kirkolliskokoukselle). Piispojien vaakunoita ei lainvalmistelun yhteydessä pohdittu.

Hiippakuntavaakunoiden käyttöönoton yhteydessä niiden pohjalta tehtiin piispan virkavaakunat lisäämällä kyseisen hiippakunnan vaakunakilven päälle hiippa, sen taakse stola ja piispansauva sekä arkkipiispalle lisäksi ristisauva. Näitä piispanvaakunoita on pidettävä epävirallisina henkilövaakunoina. Piispainkokous on syyskuussa 2004 esittänyt kirkkohallituksen pyytämänä lausuntonaan, että kirkkohallitus ryhtyisi toimenpiteisiin piispanvaakunan saattamiseksi lain sääntelyn piiriin hiippakunnan vaakunan tavoin. Piispainkokous katsoi, että piispanvaakunalla on vakiintunut asema hiippakuntien toiminnassa. Se omalta osaltaan palvelee piispan viranhoidon.

Piispanvaakunan epävirallisen henkilövaakunan luonne ei vastaa sen tosiasiallista nykyistä asemaa ja käyttötarkoitusta. Koska lain mukaan kirkolla ja hiippakunnilla voi olla vaakunoita, olisi mielekästä rinnastaa piispanvaakunat niihin. Tällöin piispanvaakuna saisi virallisen aseman piispan viran tunnukseksi.

Muutammat seurakunnat ovat ottaneet käyttöönsä vaakunatunnuksen, joka on rekisteröity Suomen heraldisen seuran ylläpitämässä vaakunarekisterissä. Rekisteriin hyväksytään Suomen kansalaisen, Suomessa pysyvästi asuvan henkilön ja Suomea kotipaikkanaan pitävän yhteisön vaakuna, joka täyttää heraldiikan vaatimukset.

2.2 Sinettejä ja leimoja koskeva sääntely ja käytäntö

Ensimmäinen Suomen viranomaisia koskeva valtioneuvoston päätös virastojen sineiteistä annettiin 31 päivänä joulukuuta 1919 (156/1919). Tuolloin määriteltiin eri virastojen sinettien muodot ja koot. Päätöksen mukaan kirkollisen viraston sinetti oli muodoltaan päästään suippeneva soikio. Suippopäisen soikion muotoiset sinetit jaettiin kolmeen eri kokoluokkaan. Ensimmäistä kokoa (rajoina kaksi ympyrän kaarta, joiden säteet 34 mm ja keskusjana 25 mm) käyttävät tuomiokapitulit. Toista kokoa (rajoina kaksi ympyrän kaarta, joiden säteet 28 mm ja keskusjana 25 mm) käyttivät päätöksen mukaan lääninrovastit ja kolmatta kokoa (rajoina kaksi ympyrän kaarta, joiden säteet 25 mm ja keskusjana 25 mm) kirkkoherranvirastot. Vuonna 1939 valtioneuvosto antoi uuden päätöksen virastojen sineiteistä (19/1939), mutta tuolloin kirkollisten viranomaisten sinettien muoto ja koko säilyivät entisellään. Sen sijaan vuoden 1985 valtioneuvoston päätöksessä lääninrovastin sinettien koko yhdenmukaistettiin kirkkoherranvirastojen sinettien koon kanssa.

Valtioneuvoston päätös virastojen sineiteistä on tullut voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1985. Päätös koskee valtion viranomaisia tasavallan presidentin kansliasta valtioneuvoston paikalliselle tasolle sekä evankelisluterilaista ja ortodoksista kirkkoa. Siinä mää-

rätään paperi- ja lakkasinettien, leimojen sekä puristesinettien muodoista, teksteistä, väreistä, tunnuskuvista, sinettien vahvistamisesta ja käytöstä poistamisesta.

Päätöksen 5, 6, 8, 14, 17, 19 ja 21 pykälissä määrätään kirkolliskokouksen, piispainkokouksen, kirkkohallituksen, kirkon sopimusvaltuuskunnan (nykyinen kirkon työmarkkinalaitos), tuomiokapitulien ja arkkipiispan sekä lääninrovastien ja kirkkoherranvirastojen sineteistä ja leimoista. Sinettien koosta, käytettävistä kirjasintyypeistä ja tunnuskuvista on määrätty tarkoin.

Laki viranomaisten sineteistä ja leimoista (19/2009) on tullut voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2009. Lailla kumotaan virastojen sineteistä annettu valtioneuvoston päätös. Samalla sinettejä ja leimoja koskevan sääntelyn säädöstaso korjataan nykyinen perustuslaki huomioon ottaen asianmukaiseksi. Laki ei kuitenkaan koske kuntien ja kirkollisten viranomaisten sinettejä ja leimoja. Siirtymäsäännöksen perusteella kumottavan valtioneuvoston päätöksen evankelis-luterilaista kirkkoa koskevia säännöksiä sovelletaan kolmen vuoden ajan lain voimaantulosta.

Kirkollishallinnossa sinettien käyttö ja käyttäjät ovat vähentyneet. Sinettejä käyttävät edelleen tuomiokapitulit, piispainkokous, seurakuntien kirkkoherranvirastot ja keskusrekisterit sekä lääninrovastit. Kirkkohallituksella ja arkkipiispalla on olemassa omat leimansa, jotka eivät kuitenkaan enää ole aktiivisesti käytössä.

Yleisin sinetin tyyppi on asiakirjaan painettava leima, jolla varmennetaan asiakirjan oikeellisuus. Lomakkeisiin etukäteen painetut tunnuskuvat ja sähköiset varmenteet ovat useassa tapauksessa korvanneet leimat (esim. virkatodistuksissa). Vaalileimasimena (äänestysliput) käytetään seurakunta- ja kirkkoherranvaalissa seurakunnan leimasinta (KVJ 2:7 § ja 11 §) ja hiippakuntavaaleissa lääninrovastin leimasinta. Tuomiokapituleissa käytetään puristesinettejä tärkeimpien asiakirjojen, kuten valta- ja pappeuskirjojen, varmentamiseen. Jonkin verran on käytössä myös asiakirjaan liimattavia paperisinettejä.

Sinetit ovat yleensä muodoltaan soikeita. Turun tuomiokapitulien sinetissä kehyksen

muoto on aina ollut pyöreä. Nykyinen sinetti otettiin käyttöön vuonna 1817, kun Turun hiippakunnasta tuli arkkihiippakunta. Mikkelin hiippakunnalla on vuodesta 1989 alkaen ollut käytössä soikea sinetti. Sitä edeltänyt sinetti oli pyöreä ja Viipurin hiippakunnan perua. Viipurin tuomiokapituli sai vuonna 1925 oikeuden käyttää vanhan Viipurin hiippakunnan sinettiä pienin muutoksin. Mikkelin hiippakunnan nykyinen, edelleen käytössä oleva pyöreä puristesinetti jatkaa tätä perinnettä.

2.3 Ruotsi

Ruotsin luterilaisessa kirkossa heraldisten tunnusten suosio on lisääntynyt 1940-luvulta lähtien. Norjassa käydään parhaillaan keskustelua hiippakunta- ja seurakuntavaakunoiden käyttöönottamisesta. Ruotsin ja Norjan heraldisten seurojen piirissä toimii kirkkoheraldiikkaan perehtyneitä toimikuntia tai työryhmiä. Pohjoismaissa on valmisteilla erityisen ”Pohjoismaiden kirkkoheraldisen neuvoston” perustaminen. Sen olisi tarkoitus olla kirkkokuntien rajat ylittävä neuvoo-antava elin. Se toimisi yhdessä Pohjoismaiden heraldisten seurojen kanssa.

Ruotsissa kaikki hiippakunnat olivat 1970-luvulle tultaessa vahvistaneet vaakunansa, ja 1977 myös kirkko vahvisti itselleen vaakunan. Hiippakuntien vaakunoiden tunnuskuvat ovat yleensä peräisin keskiajalta tai uuden ajan alusta ja ne ovat olleet siitä lähtien periaatteessa käytössä. Ruotsissa on muodostunut perinteeksi, että piispat ottavat käyttöön vaakunoita, joiden kilvet ovat nelijakoisia esittäen hiippakunnan tunnusta sekä piispan henkilökohtaista vaakunaa. Piispanvaakunan kilven päällä on piispanhiippa ja kilven takana piispansauva. Seurakunnat käyttävät yleisesti sinettejä, minkä lisäksi eräiden hiippakuntien alueella on otettu käyttöön myös seurakuntavaakunoita. Vaakuna on joko seurakunnan itselleen suunnittelema tunnus, tai seurakunta käyttää vaakunaa, joka on kuulunut kuntaliitoksen yhteydessä lakkautetulle kunnalle.

Ruotsin kirkon käyttämistä vaakunoista ei ole säädetty laissa eikä valtion heraldinen

lautakunta käsittelee kirkollisia vaakunoita. Kirkolliset vaakunat ja sinetit vahvistetaan Ruotsin kirkon toimielimissä. Piispanvaakunat ovat piispojen henkilökohtaisia vaakunoita. Vuonna 2005 luterilainen kirkko hyväksyi graafisen ohjeiston (Svenska kyrkans grafiska profil), jonka tarkoitus on mm. yhdenmukaistaa kirkon tunnuksen käyttöä. Graafinen ohje sisältää suosituksen, että hiippakunnat ja seurakunnat käyttävät kirkon vaakunaa logotyypinä yhdistettynä hiippakunnan ja seurakunnan nimeen.

2.4 Ortodoksinen kirkko

Suomen ortodoksisella kirkolla sekä sen hiippakunnilla ja seurakunnilla ei ole käytössä vaakunaa. Tunnukseksi on vakiintunut Valtaistuimen valmistus -niminen kuva/kuvio. Ikonimaalari Petros Sasaki on suunnitellut sen alun perin ortodoksisen kirkon viiriksi.

Seurakunnat ovat itsenäisesti suunnitelleet omat sinetinsä, ja kirkollishallitus on vahvistanut ne. Sineteissä on yleensä kuvattuna keskelle seurakunnan pääkirkko ja tekstinä seurakunnan nimi.

2.5 Katolinen kirkko

Katolisessa kirkossa hiippakuntien, piispojen ja muiden tärkeimpien instituutioiden heraldiikka on vakiintunutta. Seurakuntien kohdalla käytännöt vaihtelevat riippuen maasta ja kulttuuripiiristä.

Katolisen kirkkolain mukaan kaikilla hiippakunnilla, seurakunnilla ja kanonisesti vahvistetuilla instituutioilla (esim. luostarit) on oltava sinetti. Vaakunasta sinänsä ei suoraan säädetä. Nykyään sinetti on useimmiten leiman muodossa. Vuosisatojen ajan ovat käytännössä kaikki hiippakunnat ja piispat ottaneet käyttöön oman vaakunan. Pohjois-Euroopan katolisessa hiippakuntaheraldikassa piispoilla on ollut tapana esittää oma vaakunansa yhdistettynä hiippakunnan vaakunaan.

Seurakuntien suhteen käytäntö on kirjavampi ja vaihtelee maasta toiseen. Pohjois-Euroopan seurakuntien sineteissä saattaa useinkin olla seurakunnan vaakuna, eteläm-

pänä monesti jokin pyhimyskuva. Suomen katolisista seurakunnista vanhimmilla on vaakuna, mutta ei aina kuvattuna sinetissä.

2.6 Valtio ja kunnat

Valtiota koskee kesäkuun alussa 2009 voimaan tullut laki viranomaisten sineteistä ja leimoista, jolla korvataan valtioneuvoston päätös virastojen sineteistä ja leimoista. Uuden sinettilainsäädännön tavoitteena on turvata viranomaisten käyttämien leimojen ja sinettien julkinen luotettavuus ja ylläpitää yleistä luottamusta varmennettujen asiakirjojen oikeellisuuteen. Lailla on myös korjattu asiaa koskeva säädöstaso perustuslain edellyttämälle tasolle. Laissa luetellaan yksityiskohtaisesti ne ylimmät valtion viranomaiset, joiden on aina käytettävä sineteissään ja leimoissaan Suomen vaakunan tunnuskuva eli leijonaa. Muut viranomaiset voivat käyttää muitakin tunnuskuvia. Ministeriöt hyväksyvät oman hallintoalansa sinetit ja leimat. Ennen sinettien ja leimojen hyväksymistä edellytetään yleensä kuultavaksi Kansallisarkistoa niiden heraldisen asianmukaisuuden varmistamiseksi.

Kuntalain 6 §:ssä säädetään kunnanvaakunasta seuraavasti: ”Kunnalla voi olla valtuuston hyväksymä kunnanvaakuna. Ennen vaakunan hyväksymistä kunnan on hankittava Kansallisarkiston lausunto. Vaakunan käyttöä valvoo kunnanhallitus tai johtosäännössä määrätty kunnan muu viranomainen.” Joissakin muissa laeissa on kunnanvaakunan käyttöä koskevia säännöksiä. Kuntaliiton yleiskirjeen mukaan, kun kunnalle on hyväksytty vaakuna, on tarpeellista laatia sen käyttöä koskevat ohjeet. Näissä ohjeissa on syytä määrätä vaakunan ja sen sovellusten käytöstä omassa organisaatiossa sekä ulkopuolisten tahojen oikeudesta vaakunan ja sen sovellusten käyttöön. Ohjeiden liitteeksi on tarkoitukseenmukaista laatia graafinen ohjeisto, joka sisältää vaakunan mallit.

Sinettejä ja leimoja koskevaa yleistä ohjeistusta kunnallissektorilla ei ole. Ainoastaan vaalilaissa on erityissäännökset vaalileimasta. Leimasimia on kuitenkin yleisesti käytössä kunnallishallinnossa.

2.7 Nykytilan arviointi

Kirkollisia vaakunoita koskeva laki on siltä osin puutteellinen, ettei siinä ole säännöksiä piispojen ja seurakuntien vaakunoista.

Piispan virkavaakunalla on vakiintunut asema hiippakuntien toiminnassa eikä siten henkilövaakunan luonne vastaa vaakunan tosiasiallista asemaa ja käyttötarkoitusta.

Yksityisiksi luokiteltavat seurakuntavaakunat ovat luonteeltaan julkisen yhteisön tunnuksia, mistä syystä niiden suunnittelua ja käyttöä on tarpeellista ohjeistaa. Seurakuntavaakuna voi myös vahvistaa seurakunnan ja seurakuntalaisten identiteettiä. Ei ole kuitenkaan tarpeellista edellyttää seurakunnalta seurakuntavaakunan käyttämistä. Seurakuntavaakunoiden sisällyttäminen lakiin antaisi niille virallisen aseman kirkon tunnuksina paikallistasolla. Lain säädöksiin voidaan taata niiden korkeatasoisuus ja asianmukainen käyttö sekä hyvän heraldisen suunnittelun kriteerien täyttyminen. Sähköisten varmenteiden lisääntyessä on kuitenkin katsottava, ettei sääntely liiallisella yksityiskohtaisuudellaan hankaloita sinettien ja leimojen käyttöä.

Valtioneuvoston päätös virastojen sineiteistä on kumottu lailla, mistä syystä kirkolliset sinetit ja leimat ovat jäämässä vaille sääntelyä kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen. Koska sineiteillä ja leimoilla vahvistetaan oikeusvaikutuksia sisältävien asiakirjojen oikeellisuutta, niistä on tarpeen säätää lain tasolla. Sinettien ja leimojen teknisistä yksityiskohdista voidaan säätää lakia alemmalla säädöksellä laissa annettavalla valtuutuksella.

Nykyisin käytössä olevien sinettien ja leimojen muodot ja koot osin poikkeavat kumotun valtioneuvoston päätöksen määräyksistä. Tämä saattaa osittain johtua siitä, että sinetin koon määrittely kyseisessä päätöksessä ei ole kovin helposti avautuva, vaikkakin se on hyvin tarkasti matemaattisesti ilmaistu. Kun on kyse kirkollisten viranomaisten tunnuksista, olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista, että niiden koot ja muodot olisivat mahdollisimman yhtenevät. Uusia säännöksiä laadittaessa on otettava myös huomioon, että sinettien ja leimojen kirkolliset käyttäjät ovat vähentyneet

ja käyttötavat muuttuneet teknisen kehityksen edetessä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen ehdotettujen säännösten yleisenä tavoitteena on yhtenäistää kirkollisten vaakunoiden, sinettien ja leimojen sääntely sekä ajanmukaistaa sitä siten, että se mahdollistaa teknisen kehityksen huomioon ottamisen. Tavoitteena on taata heraldisten tunnusten korkeatasoisuus ja asianmukainen käyttö. Jatkossa on tarpeellista laatia ja antaa säännösten täydennykseksi graafista ja muuta tarkempaa ohjeistusta.

Säännösten piiriin ehdotetaan sisällytettäväksi kirkon ja hiippakuntien vaakunoiden lisäksi myös piispojen ja seurakuntien vaakunat. Tarkoituksena on rajata kirkollisten vaakunoiden käyttö virallisen varmentamisen tunnuskuvinä kirkollisten viranomaisten yksinoikeudeksi. Vaakunan käytöllä on vaikutuksensa myös yhteisöllisyyden vahvistumiseen, joka on tämän lakiesityksen yhtenä päämääränä. Tavoitteena on turvata kirkollisten viranomaisten käyttämien sinettien ja leimojen julkinen luotettavuus sekä ylläpitää yleistä luottamusta varmennettujen asiakirjojen oikeellisuuteen.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Lakia alemmalla säädöksellä voidaan antaa lakia täydentäviä toimeenpanoluontoisia säännöksiä. Lisäksi viranomainen voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrättyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että säädetään lailla tai asetuksella. Tällaisen valtuutuksen tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu (PL 80 §:n 2 momentti).

Kirkollisia vaakunoita koskevilla säännöksillä on muun muassa vaakunan tunnuskuvan käyttöoikeuden suhteen vaikutuksia

myös kirkollishallinnon ulkopuolella. Kirkollisilla sineteillä ja leimoilla vahvistetaan puolestaan oikeusvaikutuksia sisältävien asiakirjojen oikeellisuutta. Siten vaakunoista ehdotetaan edelleen säädettäväksi lain tasolla, mutta ei enää erillislaissa, vaan kirkkolaissa. Sinettejä ja leimoja koskeva säädöstaso ehdotetaan korjattavaksi perustuslain edellyttämälle tasolle siten, että myös niistä säädetään kirkkolaissa. Lakia alemmalla tasolla, kirkkojärjestyksessä, ehdotetaan säädettäväksi sellaisista vaakunoista sekä sinettejä ja leimoja koskevista teknisistä yksityiskohdista, joista ei ole tarkoituksenmukaista säätää lain tasolla.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Kirkollisia vaakunoita koskevan lain valmistelun yhteydessä katsottiin, että perustuslain 76 § (silloinen hallitusmuodon 83 §:n 1 momentti), jonka mukaan evankelis-luterilaisen kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta säädetään kirkkolaissa, ei edellytä kirkollisista vaakunoista säädettäväksi kirkkolaissa. Pyrkimyksenä tuolloin oli supistaa kirkkolain alaa. Koska tavoitteena oli myös, että vaakunalainsäädäntö muodostaisi yhden kokonaisuuden, kirkkohallitus piti parempana, että kirkollisista vaakunoista säädetään yleisellä lailla (Kirkkohallituksen esitys 1/1984 kirkolliskokoukselle).

Kirkkolakiin on kuitenkin sisällytetty lukuja sellaisia säännöksiä, jotka eivät välttämättä sinne kuuluisi tai jotka voisivat kuulua yleisen lain alaan. Kirkkolain yhtenäisyyden ja säännösten tunnettavuuden kannalta on tarkoituksenmukaista, että kirkollisia vaakunoita ja muita tunnusmerkkejä koskevat säännökset sisällytetään siihen. Kirkkolaki 2010 -toimikunta katsoi mietinnössään, että kirkolliset vaakunat kuuluvat mitä suurimmassa määrin kirkon sisäisiin asioihin. Siten on perustuslakikin huomioon ottaen perusteltua säätää niistä mieluummin kirkkolainsäädännössä kuin erillisellä lailla (Kirkkolaki 2010. Kirkkolainsäädännön perusteita ja kirkkolain alaa tutkineen toimikunnan mietintö, Sarja C 2006:9). Kirkollisista kunniamerkeistä säädetään jo kirkkolaissa (KL 25:16 §).

3.3 Keskeiset ehdotukset

Kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen ehdotetaan lisättäväksi kirkollisia vaakunoita, sinettejä ja leimoja koskevat yhtenäiset säännökset. Uusi lainsäädäntö korvaisi voimassa olevan lain evankelis-luterilaisen kirkon vaakunoista (785/1985) sekä kumotun valtioneuvoston päätöksen virastojen sineteistä (185/1985). Säännöksiä sovellettaisiin evankelis-luterilaisessa kirkossa vaakunoihin sekä asiakirjoissa käytettäviin sinetteihin, leimoihin ja muihin näitä vastaaviin asiakirjan aitoutta todistaviin optisiin tunnisteisiin.

Kirkkolaissa säädettäisiin vaakunoiden, sinettien ja leimojen käyttöön, vahvistamiseen ja käytön valvontaan liittyvistä menettelyistä. Tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset annettaisiin kirkkojärjestyksessä.

4 Esityksen vaikutukset

Uudet säännökset yhtenäistäisivät kirkollisia tunnuksia koskevan sääntelyn ja saattaisivat sen kaikilta osin perustuslain edellyttämälle tasolle. Uusi sääntely varmistaisi entistä paremmin vaakunoiden heraldisen korkeatasoisuuden ja asianmukaisen käytön. Yhtenäinen sääntely todennäköisesti johtaisi myös tunnuskuvioiden käytön yhtenäisyyden lisääntymiseen.

Piispojen ja seurakuntien vaakunoista säätäminen lailla tekisi niistä virallisia tunnuksia. Seurakuntien vaakunoiden sisällyttäminen lain sääntelyyn myös rohkaisisi seurakuntia ottamaan vaakunoita käyttöön.

Esityksellä ei ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia.

5 Asian valmistelu

Kirkkohallitus asetti ajalle 23.10.2008 – 31.12.2009 valmistelutyöryhmän, jossa on heraldiikan sekä seurakuntien ja tuomiokapitulien asiantuntemusta ja lainvalmisteluasian-tuntemusta. Työryhmää valittaessa otettiin huomioon jäsenten kiinnostuneisuus ja asiantuntemus heraldiikasta. Myös Kansallisarkisto nimesi edustajansa työryhmään.

Työryhmä on ottanut huomioon piispainkokouksen 14 päivänä syyskuuta 2004 tekemän päätöksen, jossa piispainkokous esitti, että kirkkohallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, jotta piispan vaakunasta säädettäisiin laissa hiippakunnan vaakunan tavoin.

Työryhmämietinnöstä on kuultu ...

6 Riippuvuus muista esityksistä

Kirkkolainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelleen toimikunnan mietintö ”Kirkkolainsäädännön kodifiointi – kirkkohallituksen asettaman kirkkolainsäädännön kodifiointi-toimikunnan mietintö” (Suomen ev.lut. kirkon

keskushallinto, Sarja C 2009:2) valmistui huhtikuussa 2009. Siinä ehdotetaan sekä kirkkolain että kirkkojärjestyksen lukujakoa uudistettavaksi. Nyt ehdotetut kirkkolain säännökset sijoittuisivat toimikunnan mietinnössä ehdotetun kirkkolain 12 luvun Erinäiset säännökset 3-9 §:ksi, jolloin mietinnössä ehdotettu mainitun luvun 3 § Kirkolliset kunniamerkit ja arvonimet siirtyisi luvun viimeiseksi 10 §:ksi. Vastaavasti nyt ehdotetut kirkkojärjestyksen säännökset sijoittuisivat toimikunnan mietinnössä ehdotetun kirkkojärjestyksen 10 luvun Erinäiset säännökset 6-10 §:ksi, jolloin mietinnössä ehdotettu luvun 6 § Kirkolliset kunniamerkit siirtyisi luvun 11 §:ksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

25 luku. Täydentäviä säännöksiä

17 §. Vaakuna. Ehdotetussa 1 momentissa velvoitettaisiin kirkko, hiippakunnat ja piispat vaakunan käyttöön. Voimassa oleva laki evankelis-luterilaisen kirkon vaakunoista antaa kirkolle ja hiippakunnalle mahdollisuuden vaakunan käyttöön, mutta ei velvoita siihen. Käytännössä kirkolla sekä kaikilla hiippakunnilla ja piispoilla on vaakuna.

Piispojen virkavaakunoista ei ole aiemmin ollut säännöksiä. Hiippakunnissa on ollut käytössä piispojen virkavaakunat, jotka ovat kuitenkin olleet luonteeltaan henkilövaakunoita. Käytännössä piispan vaakuna on nimenomaisesti viran tunnus, joka siirtyy seuraajalle. Vaakunasta säätäminen lain tasolla tekisi siitä virallisen piispan viran tunnuksen.

Lakiin otettaisiin nyt myös seurakuntien vaakunat. Muutamissa seurakunnissa on käytössä tällä hetkellä vaakuna, joka on rekisteröity Suomen heraldisen seuran ylläpitämässä vaakunarekisterissä. Vaakunan käyttöön ei asetettaisi velvoitetta. Seurakunnat voisivat vapaasti harkita, ottavatko ne käyttöön vaakunan. Säännös antaisi seurakuntien vaakunoille virallisen aseman seurakunnan tunnuksena.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että vaakuna tulee laatia heraldisten sääntöjen mukaan. Lisäksi on tarpeen ohjeistaa seurakunnat selvittämään jo ennen vaakunan hyväksymistä sen heraldinen asianmukaisuus.

18 §. Vaakunan hyväksyminen ja vahvistaminen. Kirkon ja hiippakunnan vaakunoiden hyväksymis- ja vahvistamismenettelystä sekä lausunnon hankkimisesta säädettäisiin samoin kuin kirkon ja hiippakuntien vaakunoista on säädetty voimassa olevassa vaakunalaisissa. Kirkon vaakunan hyväksyisi kirkkohallitus.

Pykälän 2 momentin mukaan hiippakunnan ja piispan vaakunan hyväksyisi tuomiokapituli ja hyväksymispäätöksen vahvistaisi kirkkohallitus. Piispan vaakunan osalta hallinnollinen menettely olisi siten sama kuin

hiippakunnan vaakunan osalta. Hiippakunnan ja piispan viran perustamisesta päättää kirkkoliskokous, jonka päätösten täytäntöönpanosta huolehtimien kuuluu kirkkohallitukselle. Kirkkohallituksen tehtävänä olisi vaakunoiden heraldisen korkeatasoisuuden sekä käytön asianmukaisuuden ja yhtenäisyyden varmistaminen.

Pykälän 3 momentin mukaan kirkkohallituksen olisi ennen vahvistamispäätöstä pyydettävä lausunto Kansallisarkistolta. Kansallisarkisto on maan heraldinen virasto. Sen yhteydessä toimii heraldinen lautakunta, jonka valtiovalta asetti jo vuonna 1957 ohjaamaan ja valvomaan valtakunnan ja julkisen vallan eli valtion, kuntien ja kirkon kuvallisia tunnuksia. Näitä ovat Suomen lipun ja vaakunan lisäksi muun muassa läänien, maakuntien, kuntien sekä kirkon vaakunat ja virastojen sinetit sekä huvialusten ja joukko-osastojen liput. Lautakunta valmistelee ne heraldiset lausunnot, joista Kansallisarkiston on annettava eri säännösten nojalla lausuntonsa. Lausuntoja annetaan sekä viranomaisille että yksityisille.

Ehdotetun 4 momentin mukaan seurakunnan vaakunan luonteva hyväksyjä olisi kirkkovaltuusto tai seurakuntaneuvosto. Hyväksymispäätös olisi alistettava tuomiokapitulin vahvistettavaksi vaakunoiden heraldisen korkeatasoisuuden sekä käytön asianmukaisuuden ja yhtenäisyyden varmistamiseksi. Tätä tehtävää tukisi tuomiokapitulille säädetty velvoite pyytää vaakunasta Kansallisarkiston lausunto.

19 §. Vaakunan käytön valvonta. Vaakunoiden käyttöä valvoisivat niiden hyväksyjät. Nämä ovat vaakunan käyttäjien omia toimielimiä, joilla olisi siten käytännössä hyvät edellytykset valvontatehtävän hoitamiseen.

20 §. Sinetti ja leima. Pykälän 1 momentin määrittelyt vastaisivat viranomaisten sineiteistä ja leimoista annetun lain määrittelyjä. Sinetillä tarkoitettaisiin kirkkolaisissa asiakirjan oikeellisuuden takeena käytettävää lakkaan tai määrämuotoiseen paperiin painettavaa kuvaa ja tekstiä tai valmiiksi paperiin painettua ku-

vaa ja tekstiä. Sinettien perinteisen käytön arvioidaan jatkuvan tulevaisuudessakin, koska niiden käyttöön liittyy pitkäaikainen traditio.

Leimalla tarkoitettaisiin asiakirjan oikeellisuuden takeena käytettävää sinetin sijasta musteella aikaan saatavaa vastaavaa kuvaa ja tekstiä. Leimojen käyttö säilynee tulevaisuudessakin edullisena tapana varmistaa asiakirjojen aitous.

Pykälän 2 momentin mukaan kirkkolain säännöksiä sovellettaisiin evankelisluterilaisessa kirkossa asiakirjojen varmentamiseen käytettäviin leimoihin, sinetteihin sekä muihin sinettejä ja leimoja korvaaviin tai täydentäviin asiakirjan autenttisuutta todistaviin optisiin (näköaistin avulla havaittaviin) merkintöihin ja painojälkiin.

Sähköisestä asioinnista sekä sähköisestä allekirjoituksesta ja siihen liittyvistä varmenteista on omaa lainsäädäntöä: laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003) ja laki sähköisistä allekirjoituksista (14/2003). Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa koskee jo kirkollista hallintoa kirkkolain 25 luvun 5 §:n 1 momentin perusteella. Varmenteelle on vakiintunut sähköisen asiointin yhteydessä omaksuttu oma määritelmänsä, joten sekaannusten välttämiseksi ehdotetuissa säännöksissä ei käytetä varmennetta yleisterminä, vaan asia ilmaistaan muulla tavoin.

21 §. Sinetin ja leiman hyväksyminen ja vahvistaminen. Kirkkolakiin ehdotetaan sisällytettäväksi sinettien ja leimojen hyväksymistä koskevat säännökset, joita ei ollut kumotussa virastojen sinettejä koskevassa valtioneuvoston päätöksessä. Pykälän 1 momentin mukaan piispainkokous ja tuomiokapitulit hyväksyisivät omat sinettinsä ja leimansa sekä valvoisivat niiden käyttöä. Lääninrovastien sinetit ja leimat hyväksyisi tuomiokapituli. Koska tuomiokapituli päättää kirkkolain 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan hiippakuntansa rovastikuntajaosta, on perusteltua, että se päättää myös lääninrovastin viran tunnuksista.

Seurakunnan sinetin ja leiman hyväksyisi kirkkovaltuusto tai seurakuntayhtymään kuuluvan seurakunnan osalta seurakuntaneuvosto. Kumotussa virastojen sinettejä koskevassa valtioneuvoston päätöksessä on mainittu sine-

tin käyttäjänä nimenomaisesti kirkkoherranvirasto. Yksittäisen seurakunnan kirkkoherranvirasto käyttäisi edelleen seurakunnan sinettiä. Silloinkin, kun seurakunta kuuluu seurakuntayhtymään tai sen kirkkoherranviraston tehtävistä vastaa keskusrekisteri, seurakunnalla tulee kuitenkin olla oma sinettinsä. Esimerkiksi kirkon vaalijärjestyksen 2 luvun 7 §:n mukaan sekä seurakuntavaaleissa että kirkkoherranvaaleissa äänestyslippu leimataan seurakunnan leimalla.

Säännöksessä säädettäisiin erikseen keskusrekisteristä, jolla seurakuntien yhteisenä toimijana on tarpeen olla oma sinetti. Seurakuntayhtymän keskusrekisterin sinetin hyväksyisi yhteinen kirkkoneuvosto ja yksittäisten seurakuntien tai seurakuntayhtymien muodostaman keskusrekisterin sinetin ja leiman hyväksyisi väkiluvultaan suurimman seurakunnan tai seurakuntayhtymän kirkkoneuvosto tai yhteinen kirkkoneuvosto. Koska keskusrekisterin sinetin tunnusluonne ja käyttöalue ovat selkeästi suppeammat kuin seurakunnan sinetin, voidaan pitää perusteltuna, että sinetin hyväksyy alempi toimielin kuin yksittäisessä seurakunnassa tai seurakuntayhtymässä.

Pykälän 2 momentin mukaan kirkkovaltuuston, kirkkoneuvoston, seurakuntaneuvoston ja yhteisen kirkkoneuvoston olisi alistettava päätöksensä seurakunnan tai keskusrekisterin sinetin ja leiman hyväksymisestä tuomiokapitulin vahvistettavaksi. Tuomiokapitulin keskitettynä tehtävänä olisi siten varmistaa lähes kaikkien kirkollisten ja seurakunnallisten sinettien ja leimojen heraldinen korkeatasoisuus sekä käytön yhtenäisyys ja asianmukaisuus.

Virastojen sinettejä koskevan valtioneuvoston päätöksen 5 §:ssä oli mainittu muitakin kirkollisten sinettien käyttäjiä. Näistä kirkolliskokous ja kirkon sopimusvaltuuskunta (nykyisin kirkon työmarkkinalaitos) eivät enää virallisesti käytä sinettejä. Kirkkohallitus ja arkkipiispa käyttävät olemassa olevia leimojaan vain poikkeuksellisesti ja erittäin harvoin. Sinettien sijaan virallisissa asiakirjoissa ja kirjeissä käytetään vaakunan kuvaa painettuna. Näin ollen edellä mainittuja viranomaisia koskevat lain säännökset eivät enää ole tarpeen.

22 §. Sinetin ja leiman hävittäminen. Käytöstä poistettavien sinettien ja leimojen tekemiseen käytettyjen välineiden, menetelmien ja ohjelmistojen hävittäminen tai talteen ottaminen ehdotetaan säänneltäväksi laissa. Säännöksellä velvoitettaisiin viranomaiset huolehtimaan tarpeettomaksi käyneen välineistön asianmukaisesta käytöstä poistamisesta väärinkäytösten ennaltaehkäisemiseksi. Sinettien ja leimojen hävittämistä tai talteen ottamista on syytä harkita huolellisesti.

23 §. Tarkemmat säännökset. Kirkkojärjestyksessä voitaisiin säätää tarkemmin sinettien ja leimojen muodosta, koosta, tekstistä, kielestä, väristä, tunnusluvasta, vahvistamisesta ja hävittämisestä.

Voimaantulo ja siirtymäsäännös. Viranomaisten sineteistä ja leimoista annetun lain 7 §:n 2 momentin mukaan virastojen sineteistä annettua valtioneuvoston päätöksen säännöksiä, jotka koskevat evankelis-luterilaista kirkkoa, sovelletaan kolmen vuoden ajan kyseisen lain voimaantulosta. Kyseinen laki on tullut voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2009, joten valtioneuvoston päätös (185/1985) sitoo kirkollisia viranomaisia 31 päivään toukokuuta 2012 saakka. Nyt ehdotettujen säännösten on siten tarkoitus tulla voimaan kyseisestä ajankohdasta lukien.

Lain tullessa voimaan kumottaisiin laki evankelis-luterilaisen kirkon vaakunoista tarpeettomana. Ehdotettujen kirkkolain muutosten tavoitteena on, että kirkollisten viranomaisten sinetit ja leimat olisivat jatkossa kooltaan mahdollisimman yhtenevät. Pääsääntöisesti sinetit ja leimat ovat aiempien määräyksien mukaisia. Osittain käytössä olevat sinetit ja leimat kuitenkin poikkeavat määrätystä. Asiaa valmisteltaessa on kuitenkin katsottu, että kirkolliset viranomaiset voisivat edelleen käyttää nykyisiä, aiemmin vahvistettuja sinettejään, vaikka niiden koko poikkeaisikin säännöksistä. Sinettejä uusittaessa tulisi kuitenkin sinetin muodon ja koon olla määräysten mukainen.

Poikkeuksen tästä perussäännöstä muodostaisivat historialliset Turun arkkihiippakunnan ja Mikkelin hiippakunnan pyöreät sinetit.

2 Kirkkojärjestyksen muutosehdotuksen perustelut

23 luku. Täydentäviä määräyksiä

7 §. Vaakunaa tai sen tunnuskuva irrotettuna kilvestä voidaan käyttää esimerkiksi painettuna kuvana. Tällöin on kuitenkin noudatettava heraldisia periaatteita.

8 §. Sinettien ja leimojen tunnuskuvioiden määrittely olisi sama kuin kumotussa valtioneuvoston päätöksessä virastojen sineteistä. Nykyiset sinetit ovat valtioneuvoston päätöksen mukaisia. Työryhmävalmistelussa ei ole tullut esiin syytä muuttaa voimassa olevia määräyksiä.

Keskusrekisteri voi käyttää tunnuskuva esimerkiksi jonkun siihen kuuluvan seurakunnan kirkkoa.

9 §. Sinettien ja leimojen muodon ja koon määrittely olisi sama kuin kumotussa valtioneuvoston päätöksessä virastojen sineteistä.

10 §. Sinettien ja leimojen tekstin ja kielen määrittely olisi laajempi kuin kumotussa valtioneuvoston päätöksessä virastojen sineteistä. Määrittelyyn ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuus käyttää sinetissä saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueella kokonaan tai osittain sijaitsevilla seurakunnissa. Saamelaisten kotiseutualue on määritelty laissa saamelaiskäräjistä (974/1995) ja sillä tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta.

11 §. Sinettien ja leimojen hävittämiseen on syytä suhtautua harkiten ja ottaa huomioon, että ne ovat osa kirkon kulttuuriperintöä. Tästä syystä ennen päätöstä hävittämisestä on suositeltavaa pyytää esim. Kirkkohallituksen museoalan tutkijan, maakuntamuseon tai Kansallisarkiston lausunto siitä, pitäisikö kyseinen sinetti tai leima ottaa talteen ja säilyttää historiallisena esineenä.

3 Voimaantulo

Ehdotettujen kirkkolain ja kirkkojärjestyksen muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.6.2012, jolloin valtioneuvoston päätöstä virastojen sineteistä (185/1985) ei enää voida

soveltaa myöskään kirkollisten viranomaisten osalta.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotuksen mukaan kirkkolaissa säädettäisiin kirkollisten viranomaisten tunnuskuvioiden käytöstä varmenteena tavalla, jolla on muun muassa tunnuskuvioiden käyttämisen oikeuden suhteen vaikutuksia myös kirkollishallinnon ulkopuolelle. Ehdotetussa laissa määritellyillä sineteillä ja leimoilla vahvistetaan oikeusvaikutuksia sisältävien asiakirjojen oikeellisuus. Kirkkojärjestyksessä puolestaan säädettäisiin

sinettien ja leimojen teknisistä yksityiskohdista, joista ei ole tarkoituksenmukaista säätää lakitasolla. Ehdotettu valtuutus alemmistasoisesta säätämisestä on tarkkarajainen ja täsmällinen.

Kirkkolain muutos voidaan säätää normaalissa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä mainituilla perusteilla kirkkohallitus esittää, että kirkolliskokous ryhtyisi toimenpiteisiin kirkkolain ja kirkkojärjestyksen muuttamiseksi seuraavasti:

Laki

kirkkolain muuttamisesta

Kirkkohallitus esittää, että kirkolliskokous ryhtyisi toimenpiteisiin sellaisen lain säätämiseksi, jolla

lisätään 25 lukuun 17–23 §, seuraavasti:

25 luku

Täydentäviä säännöksiä

17 §

Vaakuna

Kirkolla, hiippakunnalla ja piispalla on vaakuna. Seurakunnalla voi olla vaakuna.

Vaakuna on laadittava heraldisten sääntöjen mukaan.

18 §

Vaakunan hyväksyminen ja vahvistaminen

Kirkon vaakunan hyväksyy ja vahvistaa kirkkohallitus.

Hiippakunnan ja piispan vaakunan hyväksyy tuomiokapituli. Tuomiokapitulin päätös on alistettava kirkkohallituksen vahvistettavaksi.

Kirkkohallituksen on ennen vaakunan vahvistamista hankittava Kansallisarkiston lausunto.

Seurakunnan vaakunan hyväksyy kirkkovaltuusto tai seurakuntaneuvosto. Kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston päätös on alistettava tuomiokapitulin vahvistettavaksi. Tuomiokapitulin on ennen vaakunan vahvistamista hankittava Kansallisarkiston lausunto.

19 §

Vaakunan käytön valvonta

Vaakunan käyttöä valvoo sen hyväksynyt toimielin.

20 §

Sinetti ja leima

Tässä laissa tarkoitetaan

1) *sinetillä* asiakirjan oikeellisuuden taakana käytettävää lakkaan tai määrämuotoiseen paperiin painettavaa kuvaa ja tekstiä tai valmiiksi paperiin painettua kuvaa ja tekstiä;

2) *leimalla* asiakirjan oikeellisuuden taakana käytettävää sinetin sijasta musteella aikaan saatavaa vastaavaa kuvaa ja tekstiä.

Mitä tässä laissa säädetään sineteistä ja leimoista, sovelletaan myös muihin sinettejä ja leimoja korvaaviin tai täydentäviin asiakirjan oikeellisuuden varmentamiseksi kirkollishallinnossa käytettäviin optisiin merkintöihin ja painojälkiin.

21 §

Sinetin ja leiman hyväksyminen ja vahvistaminen

Piispainkokous ja tuomiokapituli hyväksyvät omat sinettinsä ja leimansa. Lääninrovastin sinetin ja leiman hyväksyy tuomiokapituli. Seurakunnan sinetin ja leiman hyväksyy kirkkovaltuusto tai seurakuntaneuvosto. Keskusrekisterin sinetin ja leiman hyväksyy yhteinen kirkkoneuvosto tai väkiluvultaan suurimman seurakunnan tai seurakuntayhtymän kirkkoneuvosto tai yhteinen kirkkoneuvosto.

Kirkkovaltuuston, seurakuntaneuvoston, yhteisen kirkkoneuvoston ja kirkkoneuvoston on alistettava päätöksensä sinetin ja leiman hyväksymisestä tuomiokapitulin vahvistettavaksi.

22 §

Sinetin ja leiman hävittäminen

Käytöstä poistettava sinetti ja leima sekä niiden tekemisen mahdollistavat erityiset välineet on hävitettävä tai otettava talteen. Sine-

tin tai leiman vahvistava toimielin päättää sen hävittämisestä.

23 §

Tarkemmat säännökset

Kirkkojärjestyksessä voidaan säätää sinettien ja leimojen muodosta, koosta, tekstistä, kielestä, väristä, tunnus kuvasta, vahvistamisesta ja hävittämisestä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan 31 päivänä lokakuuta 1986 annettu laki evankelis-luterilaisen kirkon vaakunoista (785/1986). Turun arkkihiippakunnan tuomiokapituli ja Mikkelin hiippakunnan tuomiokapituli voivat edelleen käyttää niille aiemmin vahvistettua sinettiä. Muu kirkon, hiippakunnan, seurakunnan tai seurakuntayhtymän viranomaisen voi käyttää aiemmin vahvistettua sinettiä siihen saakka kunnes sinetti on kulumisen vuoksi uusittava.

Kirkkojärjestys

Kirkkohallitus esittää, että kirkolliskokous tekisi päätöksen, jolla

lisätään 8 päivänä marraskuuta 1991 annetun kirkkojärjestyksen (1055/1993) 23 lukuun 7-11 §, seuraavasti:

Täydentäviä määräyksiä

7 §

Vaakunaa tai sen tunnuskuva irrotettuna kilvestä on käytettävä heraldisten periaatteiden mukaan.

8 §

Piispainkokous ja tuomiokapituli käyttävät sinetissään ja leimassaan omia tunnuskuviaan.

Lääninrovasti käyttää sinetissään ja leimassaan kreikkalaista ristiä.

Seurakunta tai keskusrekisteri voi käyttää sinetissään ja leimassaan tunnuskuvana seurakunnan kirkkoa tai sen osaa, ristiä tai jotain muuta kirkollista tunnusta.

9 §

Sinetit ja leimat ovat muodoltaan suippopäisiä soikioita, joita on kahta eri kokoa. Niitä käytetään seuraavasti:

1) piispainkokous ja tuomiokapitulit käyttävät sinettejä sekä leimoja, joiden rajoina on kaksi ympyrän kaarta, joiden säteet ovat 34 mm ja keskusjana 25 mm;

2) lääninrovastit, seurakunnat ja keskusrekisterit käyttävät sinettejä ja leimoja, joiden

rajoina on kaksi ympyrän kaarta, joiden säteet ovat 25 mm ja keskusjana 25 mm.

10 §

Ulkomittojen sisäpuolelle sovitetaan sinetin ja leiman tekstiä varten reunus, jossa käytetään goottilaistyyllisiä kirjaimia.

Kaksikielisissä sineteissä ja leimoissa suomenkielinen reunateksti kulkee sinetin yläkulmasta myötöpäivään ja jatkuu alakulmasta ruotsinkielisenä. Yksikielisissä sineteissä ja leimoissa teksti alkaa sinetin yläkulmasta.

Sinettien ja leimojen teksti voi olla suomen ja ruotsin kielen sijasta latinaa. Saamelaiten kotiseutualueella kokonaan tai osittain sijaitsevilla seurakunnissa voidaan käyttää saamen kieltä.

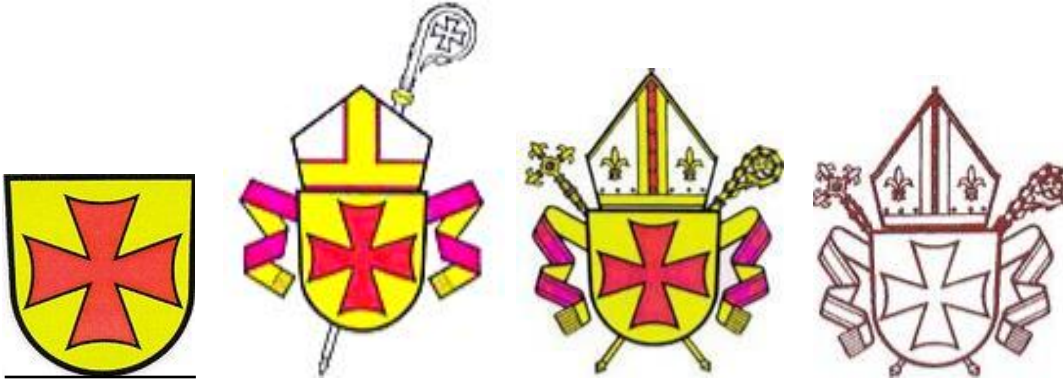
11 §

Ennen päätöstä sinetin tai leiman hävittämisestä asiasta voidaan pyytää asiantuntijalausunto.

Tämä päätös tulee voimaan samana päivänä kuin kirkolliskokouksen päivänä _____ kuuta 20 hyväksymät kirkkolain 25 luvun muutokset

Hiippakuntien ja piispojen vaakunat

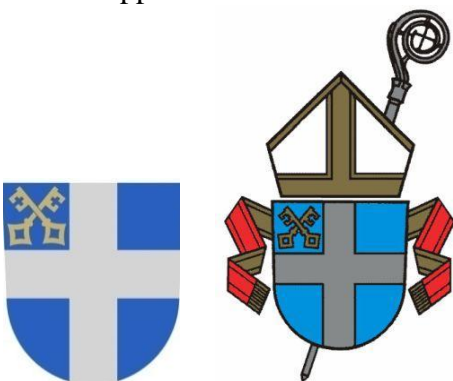
Turun arkkihiippakunta:

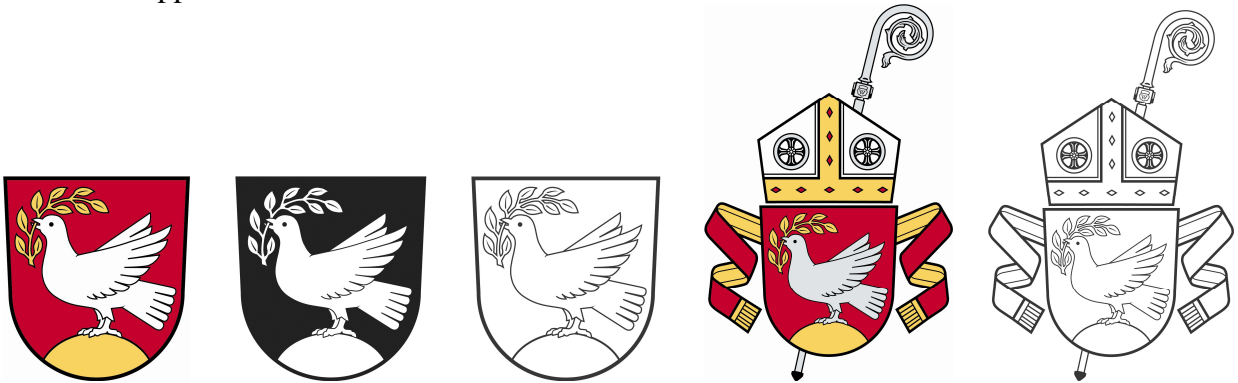
Tampereen hiippakunta:

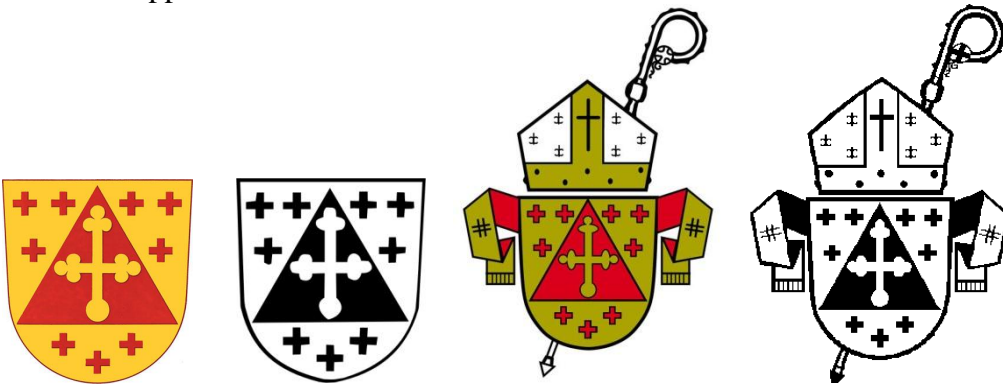
Oulun hiippakunta:

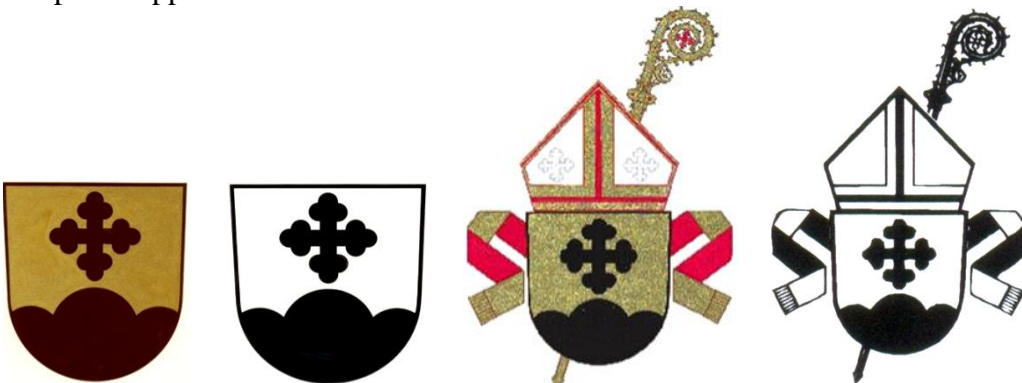
Mikkelin hiippakunta:

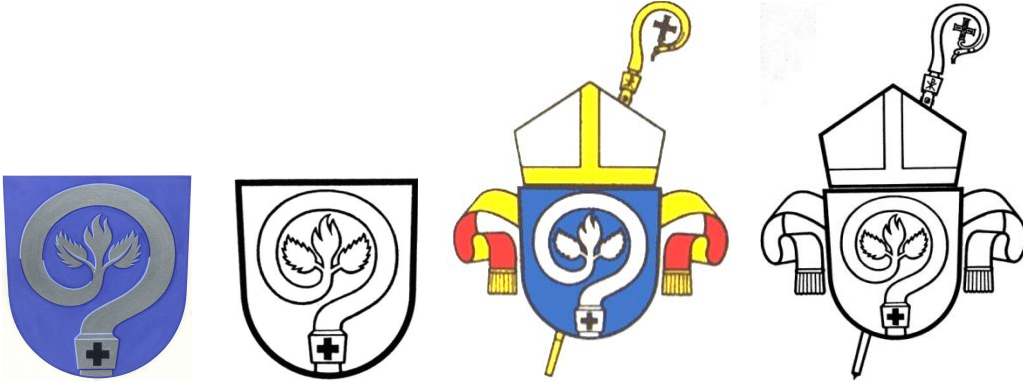
Porvoon hiippakunta:

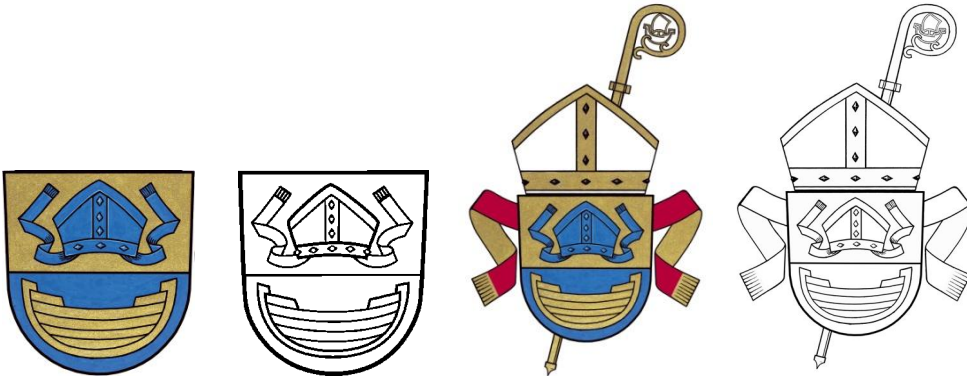
Kuopion hiippakunta:

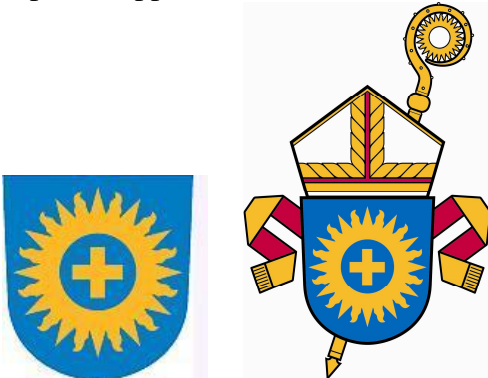
Lapuan hiippakunta:

Helsingin hiippakunta:

Espoon hiippakunta:

Liite

Sinettien ja leimojen mittaaminen

Keskusjanalla tarkoitetaan kahden ympyrän keskipisteitä yhdistävää janaa. **Säde** on puolestaan, mikä tahansa jana, jonka toinen alkupiste on ympyrän keskipisteessä ja päätepiste ympyrän kehällä.

Alla on kopioitu osa Valtioneuvoston päätöksen 31.12.1919 liitteestä, jossa on havainnollistettu suippokärkisten sinettien mittaamista. II sinetti on vuonna 1985 käytöstä poisjäänyt entinen lääninrovastin sinetin mitta. Sinettipiirrokset on suurennettu kokoluokkaan 1,4.

Liite Valtioneuvoston päätökseen joulukuun
31 päivältä 1919. Asetuskokoelma N:o 156.

